

др Сања ГРАИЋ-СТЕПАНОВИЋ
ванредни професор Факултета политичких наука
Универзитета у Београду

УБИРАЊЕ ЈЕДИНСТВЕНЕ НАКНАДЕ ПО ОСНОВУ ЕМИТОВАЊА И ЈАВНОГ САОПШТАВАЊА ИНТЕРПЕТАЦИЈЕ ЗАБЕЛЕЖЕНЕ НА ФОНОГРАМУ

Резиме

Накнада која се најлажује по основу секундарној коришћења фонограма на коме је забележена интeрпeтација има два бијна обeлeжја: у погледу утврђивања вредности, она треба да буде правична – како према корисницима, тако и носиоцима права; у погледу најлаше од корисника, она је јединствена. Право на накнаду носиоци права остварују искључиво посредством организација за колективно управљање овим субјективним правом.

Узимајући за полазиште постојање три бијна момента остваривања права на накнаду интeрпeтатора, са једне, и произвођача фонограма, са друге стране: утврђивање њене вредности, најлаше од корисника и расподелу носиоцима права, имплементација реулаторној модела у домаћем праву би могла ићи у правцу веће или мање самосталности и флексибилности колективних организација у домену уређења међусобних, и односа са корисницима.

Први модел подразумева: у првом кораку – услашено постојање организација које колективно остварују права ове две категорије носилаца права – у фази утврђивања најлаше тарифе, која се онда услашава са корисницима и као предлој доставља Комисији на мишљење; давање влашћења да реализује најлаше накнаде од корисника једној од

две организације – индустријалног или произвођача фонограма, уз обавезу да део прикућених средстава, по правили половину, преда другој организацији, а по одбијку стварних трошкова; најзад, у фази расподеле, свака од организација би насљедила самостално.

По другом моделу, организације за колективно осмисливање права индустријалног и произвођача фонограма могу закључити споразум о пословној сарадњи, која би за предмет имала заједничко осмисливање према корисницима у све три фазе реализације права на накнаду: најпре њеној утврђивања, у виду заједничке тарифе, затим закључивања споразума и најзад од корисника и најзад фазе расподеле.

Кључне речи: индустријална накнада, јединствена тарифа, корисник индустријације, организација за колективно осмисливање права индустријалног.

I Права интерпретатора – између ауторског и фонограмског концепта

Интерпретација¹ јесте духовна, интелектуална људска творевина која за предмет има аудио и(ли) визуелно тумачење ауторског дела. Тако ауторско дело представља чврсто материјално језгро, а интерпретација његов спољни, субјективно конципиран омотач. Први, ауторски елемент, једном дат објективно поставља дело, док је интерпретација његова флексибилна, променљива, експресивна форма. Интерпретација је људска радња којом се личним изражајним могућностима интерпретатора саопштава одређени духовни садржај, односно духовно добро које настаје личним ангажовањем интерпретатора приликом звучног, односно визуелног (као и звучно-визуелног) извођења ауторског дела.² Дело које је предмет интерпретације не мора бити заштићено ауторско дело.³ Конститутивани елемент интерпретације није њен уметнички карактер, нити било које друго квалитативно својство.

Право интерпретатора, у групи заједно са правом произвођача фонограма, правом произвођача видеограма, правом произвођача емисија, правом произвођача базе података и правом издавача⁴ спада

1 *Interpretatio* (лат.) – објашњење, тумачење.

2 Члан 112, став 1 Закона о ауторским и сродним правима, *Службени гласник РС*, бр. 104/09 (даље: Закон).

3 Члан 112, став 2 Закона.

4 За разлику од интерпретатора, остале категорије субјеката – носилаца сродних права нису духовни ствараоци, већ своја имовинско-правна овлашћења на предмету заштите изводе из чињенице обављања пословне делатности.

у групу сродних,⁵ односно суседних⁶ – са ауторским повезаних права,⁷ што указује на карактер материјалне изведености из ауторског права, као и на квази-ауторски концепт заштите.⁸ Док се у случају ауторског права тежиште заштите налази се на духовном стваралаштву, сродна права су усмерена на заштиту комерцијалне компоненте, односно пословне делатности изведене из ауторског дела. Право интерпретатора⁹ специфично је утолико што се налази „негде између“ креативне и пословне сфере, консеквентно чему оно садржи не само имовинскоправна овлашћења, као сва друга сродна права, него интерпретатору, аналогно статусу аутора, признаје и посебна морална овлашћења.

Концепт моралних права интерпретатора сродан је лично-правним овлашћењима аутора.¹⁰ С обзиром да интерпретацију опредељују рад и стваралачка својства интерпретатора, ова категорија субјеката ужива неotuђиво, лично, морално право које обухвата следећа искључива овлашћења:¹¹ да му буде признат интерпретаторски статус; да његово име буде назначено приликом сваког искоришћавања интерпретације – на сваком примерку снимка, на програму или на други прикладан начин, осим уколико је то технички немогуће или би било очигледно нецелисходно;¹² да се супротстави измени интерпретације, односно њеној употреби у измењеном облику, уколико се тиме угрожава његов уметнички реноме;¹³ да се супротстави стављању у промет снимка своје

5 Термин „сродна“, уместо дотадашњег „суседна“ права уводи TRIPS споразум (1994).

6 Термин „суседних права“ у међународно право интелектуалне својине доноси Римска конвенција (1961).

7 Концепт сродних права уведен је Међународном конвенцијом о заштити уметника извођача, произвођача фонограма и установа за радио-дифузију (Римска конвенција) 1961. године. Као основни извори међународног права интерпретатора данас се јављају и Споразум о трговинским аспектима права интелектуалне својине (TRIPS споразум, 1994) и WIPO Уговор и интерпретацијама и фонограмима (1996).

8 R. Schulenberg, *Legal Aspects of the Music Industry*, New York, 2003, стр. 365.

9 У домаћем праву, право интерпретатора и право проивођача фонограма уживају заштиту 50 година од дана настанка интерпретације, односно фонограма.

10 Англосаксонски концепт сродних права готово да не познаје категорију моралних права интерпретатора, ка ни аутора, која се сматрају неком врстом непрактичне „ексцентричности“ европске правне традиције. Изузетак постоји у погледу решења да добијање дозволе коришћења музичког дела не даје право на мењање основне мелодијске линије и карактера дела (Sec. 115, U.S. *Copyright Act*).

11 Члан 114 Закона.

12 Термин „нецелисходно“ потребно је у овом случају рестриктивно тумачити, како не би остављао простора за евентуалне злоупотребе и резултирао заобилажењем обавезе поштовања односног права интерпретатора да његово име буде наведено приликом сваког искоришћавања интерпретације.

13 Оцена испуњености услова „угрожавања стваралачког или стручног реномеа“ требало би да буде у делокругу самог интерпретатора.

интерпретације уколико он садржи техничке недостатке који утичу на интегритет интерпретације, а тиме и углед интерпретатора; да се супротстави сваком виду искоришћавања своје интерпретације уколико би тиме могао бити, или бива, угрожен његов углед.

По свом обиму, имовинскоправна овлашћења носилаца сродних права постављена су знатно уже у односу на она која проистичу из ауторског права и усмерена су ка комерцијално и практично најзначајнијим облицима коришћења предмета заштите.¹⁴ Интерпретатори уживају имовинска права за своја извођења, која су снимљена на фонограм, као и за неснимљена (жива) извођења. Већина имовинскоправних овлашћења интерпретатора је апсолутног, односно исључивог карактера, док се неискључива имовинскоправна овлашћења односе на ситуацију секундарног коришћења интерпретације која је снимљена на издат фонограм.¹⁵ Искључива права могу се искоришћавати на три основна начина: индивидуално, путем заступника или колективним остваривањем права.

Интерпретатор има искључиво право да другоме дозволи, односно забрани: бележење своје неснимљене интерпретације¹⁶ и умножавање таквих снимака интерпретације; стављање у промет снимака своје

14 С. Марковић, *Право интелектуалне својине*, Београд, 2000, стр. 80.

15 WIPO Уговор и интерпретацијама и фонограмима, усвојен на конференцији у Женеви 1996. године, отворен је за приступање сви државама чланицама WIPO (*World Intellectual Property Organization*), без обзира да ли су истовремено чи чланице Римске конвенције (1961); Уговор предвиђа да интерпретатори имају четири врсте искључивих имовинских права за извођења која су снимљена на фонограм:

- право репродукције, као најзначајније овлашћење интерпретатора у погледу коришћења интерпретације у телесном облику, које подразумева право давања сагласности за снимање незабележене интерпретације и умножавање интерпретација забележених на фонограмима, у било ком облику;
- право дистрибуције се односи на овлашћење интерпретатора да дозволи или не дозволи стављање у промет оригинала и копија фонограма на којима је извођење забележено, ради њихове даље продаје;
- право чињења доступним забележених интерпретација, односно стављања на располагање јавности, бежичним, кабловским или путем Интернета сваког извођења забележеног на фонограму, на начин који омогућава да им публика може приступити са места и у време које индивидуално одабере;
- право изнајмљивања, које се односи на овлашћење интерпретатора да се сагласи са комерцијалним давањем у закуп оригинала и копија фонограма.

16 Када је реч о имовинским правима интерпретатора за неснимљена извођења, она обухватају три врсте овлашћења: право емитовања, право снимања и право саопштавања јавности незабележене интерпретације. Право на емитовање представља основни облик комерцијалног искоришћавања интерпретације. Интерпретатор, за разлику од аутора, нема искључиво овлашћење на емитовање интерпретације, обзиром да га губи давањем сагласности за снимање своје интерпретације на фонограм. Овлашћење интерпретатора на емитовање постоји само за ситуације емитовања уживо.

интерпретације; давање у закуп снимака своје интерпретације;¹⁷ емитовање и јавно саопштавање своје неснимљене интерпретације, осим уколико се ради о интерпретацији која је већ емитована; интерактивно чињење доступним интерпретације јавности.

Интерпретатор нема искључиво право на емитовање своје интерпретације која је снимљена и издата на носачу звука, као ни интерпретације која је са његовом дозволом снимљена на носачу звука и слике.¹⁸

Корисник је обавезан да за искоришћавање искључивих имовинских права интерпретатора претходно прибави дозволу носиоца права, док у случају када носиоци права уживају релативна права, односно имају право на накнаду, корисник нема обавезу да прибави дозволу за коришћење интерпретације, већ само да плати одговарајућу накнаду.¹⁹

Пренос имовинскоправних овлашћења из интерпретаторског права реализује се као искључиво уступање, које делује *erga omnes* и стицалац може даље своје стечено право уступати и преносити²⁰ трећим лицима (уз прибављену сагласност изворног носиоца права) или неискључиво уступање, које не делује *erga omnes* и не може бити уступљено трећем лицу. Лице на које је право примарно пренето интерпретаторским споразумом може га даље уступити трећем лицу уз сагласност интерпретатора,²¹ односно и без ње уколико је тако самим уговором предвиђено. Право чији пренос представља предмет уговора²² мора бити прецизно детерминисано, и то са предметног, садржинског, просторног и временског аспекта. За уговор о интерпретацији предвиђена је писана форма *ad solemnitatem*.

17 Када је реч о интерпретацији употребљеној у филмском делу, уколико уговором између интерпретатора и произвођача филмског дела није дургачије предвиђено, сматраће се да је интерпретатор уступио своје право на давање у закуп снимака интерпретације.

18 Наведеном одредбом из члана 116, став 2 преузима се решење из члана 14, став 1 Споразума о трговинским аспектима права интелектуалне својине (TRIPS, 1994).

19 Види члан 187, став 1 и 4 Закона.

20 Пренос је потпун и врши се цесијом, као транслативни облик промета имовинскоправних овлашћења.

21 Члан 118, став 2 Закона.

22 Битни елементи интерпретаторског уговора су: имена уговорних страна, опис интерпретације, име аутора и назив ауторског дела које се интерпретира, начин коришћења интерпретације и висина, начин и рокови исплате накнаде. Факултативни елементи интерпретаторског споразума су и одређење просторног важења уговора, време важења уговора, искључивост права, услови снимања интерпретације, право на мастер снимак, морална права интерпретатора, именовање продуцента, права на аудио-визуелно емитовање, спонзорство, рекламирање, виша сила, пословна тајна и др.

Међународна заштита права интерпретатора²³ (као и произвођача фонограма и организација за емитовање) остварује се у оквирима примене начела националног третмана и третмана најповлашћеније нације, за права која су предвиђена одговарајућим међународним споразумима.²⁴

II Обавезно колективно остваривање права на интерпретаторску накнаду

Иако по својој правној природи индивидуално, право интерпретатора у одређеним имовинским аспектима је могуће (оптимално) остварити само посредним путем, преко посебних удружења за колективну заштиту права. Полазећи од карактеристика категорије корисника интерпретације – њиховог великог броја, са једне, и високог степена учесталости коришћења, са друге стране, разумљиво је да интерпретатор, баш као и аутор музичког дела, тешко може са сваким од њих појединачно уговорно уредити правни однос и наплатити ауторску накнаду по основу јавног извођења музичког дела (*Public Performance Royalties*). И *vice versa* – било би нерационално тражити од корисника музичких дела, нарочито оних великих (радио и телевизијска предузећа, организатори концерата и др.), да пре сваког коришћења једног дела претходно закључе споразум са интерпретатором.

Међусобни уговорни однос носиоца интерпретаторског права и организације за његово колективно остваривање, полазећи од садржинског аспекта и правне природе, може бити двојак. Прво, носилац права може организацији поверити само остваривање права на наплату накнаде, када она, на основу уговора о налогу, иступа у своје име, а за његов рачун, према трећим лицима – корисницима. У другом случају, однос носиоца сродног права и организације је сложенији и заснован на елементима три одвојена правна посла која резултирају посебним, *sui generis* уговором. Носилац сродног права уступа организацији остваривање искључивих имовинских права, са налогом да она према

23 Када је реч о интерпретаторима који су страни држављани, њима се личноправна овлашћења у домаћој земљи признају безусловно, а у домену осталих овлашћења странац ће се јавити као носилац права уколико је испуњен један од следећих услова: примењује се међународна конвенција чији је домаћа земља потписник; реч је о лицу које има пребивалиште у нашој земљи; интерпретација је извршена на територији домаће земље; интерпретација је снимљена на фонограму који је заштићен по основу закона; неснимљена интерпретација је садржана у емисији која је заштићена по основу закона.

24 Види чланове 4–6 Римске конвенције; члан 3, ст. 1 и члан 4, ст. 1, тач. Ц Споразума о трговинским аспектима права интелектуалне својине и члан 4 WIPO Уговора о интерпретацијама и фонограмима.

корисницима иступа у своје име и за његов рачун и закључује споразуме о неискључивом уступању права.²⁵ Правни однос интерпретатора, као носиоца сродног права и организације за његово колективно остваривање у овом случају подразумева елементе уговора о уступању искључивих имовинских овлашћења на интерпретацији,²⁶ затим уговора о комисиону, обзиром да организација делује у своје име и за туђ рачун, као и уговора о налогу, будући да се она за рачун носиоца стара о закључењу и закључује уговоре са корисницима, предузима потребне предрадње и прикупља накнаду за коришћење интерпретације и контролише извршавање обавеза корисника интерпретације.²⁷

У домаћем праву, једна од најзначајнијих новина коју уноси важећи Закон о ауторском и сродним правима²⁸ (даље: Закон) односи се управо на остваривање права на интерпретаторску накнаду и накнаду произвођача фонограма по основу емитовања и јавног саопштавања интерпретација забележених на издатим фонограмима, које носиоци права могу реализовати само посредством организације за колективно остваривање односног права.²⁹

Ово решење је очекивано и разумљиво, с обзиром на висок степен дисперзије и разноликости корисника интерпретација забележених на издатим фонограмима, чију употребу носилац права није у практичном смислу у могућности самостално да прати, са једне стране, нити би било рационално наметати корисницима обавезу закључења појединачних споразума са свим носиоцима права, са друге стране. Обавезним остваривањем права на накнаду посредством организације за колективно остваривање права уноси се значајно виши степен правне сигурности и извесности у сложене односе између носилаца права на интерпретаторску накнаду и накнаду произвођача фонограма, са једне стране, и кориснике односних предмета заштите, са друге стране.

Носилац права интерпретатора, односно права произвођача фонограма даје налог организацији за колективно остваривање односног права да у своје име и за његов рачун наплаћује накнаду од емитовања и јавног саопштавања интерпретације забележене на издатом фонограму од корисника.³⁰

25 Члан 153, став 2 Закона.

26 Разлог лежи у остваривању начела економичности и ефикасности заштите, а повезан је са монополским положајем организације у већини савремених система заштите сродних права.

27 С. Марковић, *нав. дело*, стр. 240.

28 Закон о ауторским и сродним правима, *Службени гласник РС*, бр. 104/09.

29 Види чл. 115, став 1 и члан 127, став 2 Закона.

30 Члан 153, став 3 Закона.

III Обједињено убирање интерпретаторске накнаде и накнаде произвођача фонограма од корисника

Право интерпретатора и право произвођача фонограма међусобно стоје у односу директне међузависности, који се конституише тренутком снимања фонограма и надаље ће правни положај и економски интерес ове две категорије субјеката бити блиско повезани.³¹

Право на накнаду представља најзначајније имовинско право интерпретатора, односно носиоца права интерпретатора. Интерпретатор је овлашћен да потражује накнаду за три облика коришћења интерпретације која је снимљена на издат фонограми: емитовање и ремитовање интерпретације са издатог снимка на носачу звука, јавно саопштавање интерпретације која се емитује са издатог снимка на носачу звука и јавно саопштавање са издатог снимка на носачу звука.³² Овлашћење на потраживање накнаде за јавно саопштавање интерпретације, односно фонограма који се емитује јесте поље неискључивих овлашћења на коме се права интерпретатора и произвођача фонограма преклапају.³³

Римска конвенција врло уско поставља систем заштите права репродуктивних уметника, у односу на оне предвиђене за произвођаче фонограма³⁴ и радио-дифузне организације као носиоце сродних права.³⁵ Уговор о интерпретацијама и фонограмима – интерпретаторима, односно репродуктивним уметницима, као и произвођачима фонограма

31 Када је реч о имовинскоправним овлашћењима, произвођачи фонограма имају право да дозволе или забране директно или индиректно репродуковање својих фонограма, док интерпретатори, у односу на снимке свог извођења на фонограму, имају право да спрече снимање неснимљених извођења и репродуковање таквих снимака, као и бежично емитовање и јавно преношење извођења уживо, уколико за то нису дали одговарајућу дозволу; види члан 14, ст. 1 и ст. 2 Споразума о трговинским аспектима права интелектуалне својине.

32 Види члан 117, став 1 Закона.

33 WIPO Уговором о интерпретацијама и фонограмима земље чланице су се обавезале на давање националног третмана, с тим да је Уговором установљено минимално право интерпретатора и произвођача фонограма на појединачну правичну накнаду.

34 Произвођачима фонограма гарантује се искључиво субјективно право да дозволе или не дозволе умножавање фонограма.

35 Ово стога што се не установљава, на непосредан начин, корпус искључивих минималних права интерпретатора, већ им се само даје могућност да забране да се без њихове сагласности врше: емитовање и други видови јавног саопштавања још увек неемитоване или неснимљене интерпретације; снимање његове неснимљене интерпретације; умножавање снимљене интерпретације. WIPO Уговор о интерпретацијама и фонограмима доноси значајно унапређење међународне заштите интерпретаторског права, усклађивањем њених облика са савременим информационим и дигиталним технологијама; посебан значај има у домену Интернет оглашавања и електронске трговине.

гарантује, као релативно минимално право – право на на појединачну правичну накнаду за директно или индиректно коришћење фонограма који су објављени у комерцијалне сврхе, као и за емитовање, односно сваки други вид јавног саопштавања интерпетације.³⁶ У односу на Римску конвенцију, новина се односи на проширење појма јавног саопштавања, а подразумева сваки вид саопштавања који појединцу омогућава приступ интерпетацији у време и на месту које он одабере.

У домаћем легислативном амбијенту, права на накнаду интерпетатора и произвођача фонограма су уско повезана, у мери да се говори о постојању јединствене накнаде, с обзиром на заједнички основ из кога је ово имовинско овлашћење изведено и који подразумева: секундарно коришћење фонограма на коме је забележена интерпетација, са једне стране, и исту категорију корисника фонограма, односно интерпетације, са друге стране.

Посматрано са аспекта корисника, више сродних и повезаних обавеза на исплату накнаде, по различитим правним основама, сублимира се у јединствену обавезу и зато је, из угла његове позиције као дужника, реч о јединственој накнади. Међутим, суштински и материјално-правно гледано, постоје две посебне накнаде, на које право полажу две категорије субјеката: интерпетатори и произвођачи фонограма.

Корисник интерпетације забележене на фонограму има обавезу да исплати правичну накнаду по основу њеног емитовања, или било ког другог вида саопштавања јавности, на један од следећа три начина: уметницима извођачима и произвођачима фонограма одвојено, само интерпетаторима или само произвођачима фонограма.³⁷ Када је реч о расподели једнократне правичне накнаде наплаћене од корисника, националним законодавствима³⁸ се оставља могућност да пропишу усло-

36 Члан 15, ст. 1 WIPO Уговора о интерпетацијама и фонограмима (*Службени листи CPJ*, бр. 13/2002).

37 Члан 12 Римске конвенције.

38 Полазећи од решења из члана 12 Римске конвенције, легислативна решења развијених ауторско-правних система су различита, али се као поље преклапања може издвојити одвојеност интерпетаторске накнаде и накнаде произвођача фонограма, у материјално-правном смислу, које се, у циљу заштите интереса корисника, наплаћују као јединствена накнада. Швајцарско право примарно штити категорију интерпетатора и предвиђа да он има право на накнаду, уколико се комерцијални фонограми и видеограми јавно емитују, реемитују путем кабла или саопштавају јавности; произвођач фонограма, који се користи на горе наведене начине, може потраживати примеран удео у накнади која припада интерпетатору и у том случају прописано је обавезно колективно управљање сродним правима. Француско право предвиђа да право на накнаду за секундарно коришћење фонограма припада извођачима и произвођачима фонограма; накнада се обрачунава у проценту од прихода или паушално и дели између извођача и произвођача фонограма у одно-

ве по којима ће се реализовати, у случају недостатка споразума између заинтересованих страна.³⁹

Новим законодавним решењем из 2009. године, које се односи на обједињено убирање од корисника интерпретаторске, и накнаде произвођача фонограма – као јединствене накнаде, за рачун интерпретатора и произвођача фонограма – разрешава се у пословној пракси настала спорна ситуација у односу између носилаца права интерпретатора и произвођача фонограма у погледу остваривања права на удео у накнади по основу емитвања и јавног саопштавања интерпретација забележених на издатим фонограмима.⁴⁰ Наиме, претходно важећим законским решењем из 2004. године био је установљен модел јединственог остваривања права на накнаду за комерцијално саопштавање интерпретације са фонограма од стране једне категорије субјеката, и то произвођача фонограма; постојала је претпоставка индиректног остваривања права интерпретатора, конституисањем облигационог односа интерпретатора и произвођача фонограма, а не директно интерпретатора и корисника, до чије реализације у пословној пракси, међутим, никада није дошло.

су пола-пола. Финско право одређује да право на правичну накнаду за секундарно коришћење фонограма припада интерпретаторима и произвођачима фонограма, с тим да се може остваривати искључиво преко колективних организација. Интерпретатори и произвођачи фонограма у Белгији имају право на правичну накнаду за секундарну употребу интерпретација снимљених на фонограме, односно фонограма; накнаду убиру је јединствена и дели се између колективних организација у односу пола-пола. Чешко право утврђује право интерпретатора на накнаду за секундарну употребу интерпретације снимљене на фонограм, које се може остваривати искључиво преко колективне организације интерпретатора.

39 У водичу кроз Римску конвенцију (*Guide de la Convention de Rome*, OMPI 1981), који је издала Светска организација за заштиту интелектуалне својине (WIPO), одредбе члана 12 се тумаче на следећи начин: „Он даје државама потписницама три могућности када је фонограм издат у комерцијалне сврхе и када се репродукција тог фонограма користи непосредно за радиодифузију или било какво саопштавање фонограма јавности: i) да да право на убирање накнаде само уметницима извођачима, ii) да то право само произвођачима фонограма, iii) да да то право и једнима и другима. У сваком случају, накнада мора бити јединствена и расподељена заинтересованим странама.“

40 Ситуација је значајно другачија када је реч о овлашћењу интерпретатора на потраживање накнаде за емитовање интерпретације која је снимљена на видеограм, с обзиром да оно није стандардизовано аналогно овлашћењу у погледу интерпретације снимљене на фонограм. Ово стога што Римска конвенција предвиђа да установљена права репродуктивног уметника у погледу могућности да забрани да се без његове сагласности врше емитовање и јавно саопштавање неемитоване, односно неснимљене интерпретације, снимање неснимљене интерпретације и умножавање снимљене интерпретације – престају у тренутку када он да сагласност да се интерпретација унесе у видеограм, који представља снимак слике, са или без звука.

Важећи легислативни модел наплате јединствене накнаде по основу емитовања и јавног саопштавања интерпретација забележених на издатим фонограмима детаљно и фазно уређује поступак убирања интерпретаторске и накнаде произвођача фонограма од корисника у виду јединствене накнаде, полазећи од принципа равноправности обе категорије носилаца сродних права – као основног. Прецизно се утврђује како се именује субјект који ће вршити наплату јединствене накнаде, начин како се утврђује висина накнаде и, најзад, услови расподеле.

Законом је прописано обавезно остваривање право на накнаду од емитовања и јавног саопштавања фонограма и на њима забележених интерпретација посредством организација за колективно остваривање односних сродних права, с тим да наплату јединствене накнаде врши једна од организација, коју законодавац, за разлику од претходно важеће регулативе, не одређује, већ оставља организацији за колективно остваривање права интерпретатора и организацији за колективно остваривање произвођача фонограма да вршиоца наплате споразумно одреде,⁴¹ и уреде сва пратећа питања стратешке сарадње у домену убирања и дистрибуције накнаде. Споразумом између две организације треба да буде утврђен и износ трошкова наплате јединствене накнаде, са једне стране, као и учесталост преноса дела јединствене накнаде организацији која не врши наплату, са друге стране. Изузетно, у случају да не остваре своје законско овлашћење и међусобне односе споразумно, и у заједничком интересу, утврде, организацију која има вршити убирање јединствене накнаде за рачун обе стране именује Влада РС.

Организацији која буде одређена да убира јединствену накнаду од корисника признају се трошкови, на начин и у висини како то буде утврђено споразумом са другом организацијом. Изузетно, уколико споразумом ово питање не буде уређено, узео се у обзир износ реалних трошкова, али до границе од 10% вредности од износа убране накнаде.

Организација која је од корисника наплатила накнаду, по одбитку договореног износа трошкова има обавезу да другој организацији пре-да уговорени припадајући износ са којим она учествује у јединственој накнади, по основу интерпретаторске, односно накнаде произвођача фонограма. Уколико споразумом удео у јединственој накнади није уговорен, постоји законска обавеза да се другој организацији, по одбитку трошкова, пренесе половина убраних средстава.

Када је реч о динамици преноса наплаћених средстава од корисника по основу јединствене накнаде, пожељно је утврдити га споразумом између организација, али уколико то није случај, пренос се има извршити у најкраћем року по наплати, а најмање једном у три месе-

41 Види: члан 127, став 3 Закона.

ца. При томе, организација која врши наплату јединствене накнаде нема право да приступи расподели свог дела средстава све док уговори, односно законом одређени део убране накнаде не пренесе другој организацији.⁴²

Најзад, обавеза је организације која убира јединствену накнаду да другој организацији пренесе целокупну документацију са подацима о искоришћавању фонограма и на њима забележених интерпретација, добијених од корисника, у року од 30 дана од дана преноса средстава по основу припадајућег – уговореног, односно законом прописаног – удела у јединственој накнади, уколико другачије организације нису предвиделе споразумом о сарадњи.

IV Јединствена тарифа за остваривање права на накнаду од емитовања и јавног саопштавања интерпретације забележене на издатом фонограму

Правни однос носилаца права – интерпретатора и произвођача фонограма у погледу права на накнаду за емитовање и јавно саопштавање може бити уређен на различите начине, полазећи од заједничког, неискључивог овлашћења на појединачну правичну накнаду за директно или индиректно коришћење фонограма, који су издати у комерцијалне сврхе⁴³ за емитовање или било који други вид јавног саопштавања.⁴⁴ Интерпретатори и произвођачи фонограма се јављају као повериоци у односу на кориснике интерпретације снимљене на фонограм. Потраживање према корисницима они могу реализовати одвојено, или то може учинити једна од ове две категорије субјеката, с тим да се тада конституише његова обавеза да другом повериоцу пренесе одређени део накнаде.

Најзначајније питање у правном односу носилаца интерпретаторског права и права произвођача фонограма, односно колективних организација преко којих они своја права остварују, и корисника интерпретација забележених на издатим фонограмима – односи се на утврђивање висине накнаде по основу емитовања и јавног саопштавања и начин њеног убирања.

Најозбиљнија примедба која је у пословној пракси стављана на рачун решења Закона о ауторском и сродним правима из 2004. годи-

42 Види: члан 127, став 7 Закона.

43 Фонограми се сматрају објављеним у комерцијалне сврхе уколико су јавности доступни жичним или бежичним путем, на начин да им публика може приступити са места и у време које индивидуално одабере.

44 Члан 15, ст. 1 WIPO Уговора о интерпретацијама и фонограмима.

не током његовог петогодишњег важења односила се на једнострано утврђивање тарифе накнада, без консултација и преговора са корисницима интерпретација забележених на издатим фонограмима. Стога, једна од најзначајнијих новина коју доноси нов Закон о ауторском и сродним правима односи се управо на начин утврђивања тарифе накнада од емитовања и јавног саопштавања фонограма и на њима забележених интерпретација.

Тарифа накнада утврђује се након спровођења преговора⁴⁵ између организације за колективно остваривање ауторског права, са једне, односно организација за колективно остваривање сродних права: интерпретатора и произвођача фонограма, са друге стране и репрезентативних удружења корисника. Законодавац оставља широк простор преговарачима за одређивање тарифа за поједине видове искоришћавања ауторских дела и предмета сродних права, наводећи принцип сразмерности као битан, при чему се однос тарифа поводом истовременог искоришћавања ауторског дела и предмета сродних права утврђује сходно уобичајеним стандардима међународне праксе.⁴⁶

Споразум о јединственој тарифи који закључују организације за колективно остваривање права интерпретатора и произвођача фонограма, са једне, и корисник, односно удружење корисника, са друге стране, закључује се у писаној форми, јавно објављује и ступа на снагу осам дана од дана објаве. Као обавезни елементи споразума јављају се: износ накнаде за искоришћавање интерпретација забележених на издатом фонограму, режим убирања накнаде, околности због којих се утврђена висина накнаде повећава или смањује и услови за коришћење интерпретација забележених на издатом фонограму, са репертоара организација за колективно остваривање права.⁴⁷

У случају да преговори организација за колективно остваривање права и корисника резултирају неуспехом, Закон по први пут у домаћој пословној пракси установљава надлежност независног стручног тела – Комисије за ауторско и сродна права,⁴⁸ као *ad hoc* арбитраже која даје мишљење о предлогу тарифе који је утврдио управни одбор

45 Јавни позив на преговоре индивидуалним корисницима и репрезентативним удружењима корисника објављују организације за колективно остваривање права интерпретатора и произвођача фонограма, у року од 60 дана од дана ступања на снагу Закона.

46 Члан 172, став 2 Закона.

47 Види: члан 175 Закона.

48 Комисија за ауторско и сродна права има законско овлашћење да даје мишљење о предлогу тарифе који доставе организације за колективно остваривање ауторског, односно сродних права. Комисија има пет чланова, који се бирају из редова експертата за односну област, а именује их Влада РС на период од четири године.

организације за колективно остваривање права. Тарифа би требало да представља израз уравнотежених интереса носилаца права и корисника интерпретације забележене на издатом фонограму, који се утврђује кроз преговоре обе заинтересоване стране, а у ситуацијама када то није могуће, оцену предлога тарифе са аспекта усаглашености са позитивним прописима, међународним стандардима и начелом правичности даје Комисија за ауторско и сродна права.⁴⁹ Мишљење комисије у коме је дато образложење неслагања са поједним одредбама предлога тарифе, представља истовремено сугестију за даљи ток преговора између организација за колективно остваривање права и корисника интерпретација забележених на издатим фонограмима, односно за нов предлог тарифе који ће доставити управни одбор организације у случају да преговори са корисником, односно репрезентативним удружењем корисника не резултирају закључивањем и објављивањем споразума.

Корисници имају обавезу да организацију за колективно остваривање права обавештавају континуирано, у месечној динамици, о називу предмета заштите, учесталости, односно обиму искоришћавања и другим подацима који су релевантни за обрачун накнаде која се према објављеној тарифи плаћа. За обавезе корисника у погледу плаћања интерпретаторске накнаде и накнаде за произвођаче фонограма, као и ауторске накнаде, солидарно одговарају: лице које користи предмет заштите, власник и закупца простора у коме је предмет заштите коришћен и организатор активности у којој је дошло до коришћења предмета заштите.⁵⁰

Када је реч о одређивању јединствене тарифе за остваривање права на интерпретаторску накнаду⁵¹ и накнаду произвођача фонограма,⁵² која претпоставља правни однос организација за колективно остваривање односних сродних права и корисника интерпретације забележених на издатим фонограмима, као претходно питање јавља се уређење међусобног односа организације за колективно остваривање права интерпретатора и организације за колективно остваривање права произвођача фонограма.

У првом сегменту, организације за колективно остваривање права интерпретатора и произвођача фонограма договарају се о предлогу заједничке, јединствене тарифе за употребу интерпретација забележених на емитованим фонограмима. У другом кораку, ове две организације

49 Уз позитивно мишљење Комисије за ауторско и сродна права, тарифа накнада се јавно објављује и ступа на снагу.

50 Члан 187, став 7 Закона.

51 Члан 117 Закона.

52 Члан 127 Закона.

заједнички иницирају преговоре о јединственој тарифи са корисницима, објављивањем јавног позива репрезентативним удружењима корисника, односно индивидуалним корисницима.⁵³

Преговори се воде са корисницима који су за то изразили пословни интерес, и у случају њиховог успешног исхода, јединствена тарифа се јавно објављује и ступа на снагу осмог дана од дана објаве. У ситуацији да споразум између две стране не буде постигнут у року од 60 дана од дана када је објављен јавни позив, предлог јединствене тарифе утврђују управни одбори организације за колективно остваривање права интерпретатора и колективне организације за колективно остваривање права произвођача фонограма, који се онда доставља Комисији за ауторско и сродна права на мишљење. Уколико организације у року од 90 дана од дана објављивања јавног позива корисницима на преговоре не поднесу Комисији за ауторско и сродна права захтев да добијање мишљења о предлогу јединствене тарифе, њу ће Комисија самостално утврдити.⁵⁴

V Уместо закључка

Наплата интерпретаторске накнаде и накнаде за произвођаче фонограма остварује се обједињено и посредством организација за колективно остваривање права, и на тај начин штите се како интереси носилаца сродних права – првенствено у домену ефикасности наплате, тако и интереси корисника – којима се омогућава да своје законске обавезе реализују на што једноставнији начин. Са аспекта корисника, о чијем положају и правној заштити се посебно мора водити рачуна с обзиром на постојање већег броја поверилаца за исти предмет заштите, реч је о законској обавези на исплату јединствене накнаде по основу коришћења интерпретације (емитовањем, односно јавним саопштавањем).

Најзначајније новине које доноси Закон о ауторском и сродним правима из 2009. године односе се на сегмент колективног остваривања права интерпретатора и права произвођача фонограма.

Најпре, у домену остваривања права на накнаду од емитовања и јавног саопштавања интерпретација забележених на издатим фонограмима, као обавезан модел уводи се посредовање организација за колективно остваривање права, које у своје име и за рачун носилаца права убирају накнаду од корисника.

Са аспекта носилаца две категорије сродних права: права интерпретатора и права произвођача фонограма, битна новина односи се на

53 Постоји позитивна законска претпоставка да се установе јавног радио-дифузног сервиса јављају као индивидуални корисници са којима се воде преговори, закључује и објављује тарифни споразум (чл. 175, став 3 Закона).

54 Члан 178, став 6 Закона.

равноправни третман обе категорије субјеката и давње могућности да самостално и споразумно утврде међусобне односе, пре свега у домену наплате јединствене накнаде од корисника. У случају да до споразумног уређења односа организација за колективно остваривање права интерпретатора и произвођача фонограма у прописаним роковима не дође, закон прецизно утврђује решења за различите сегменте остваривања права на јединствену накнаду.

Најзначајнији сегмент у правном односу организације за колективно остваривање права и корисника јесте накнада – њена висина и начин примене тарифе. У случају да споразум о овом питању не буде постигнут, у пословну праксу се у функцији арбитраже по први пут уводи независан стручни орган, који давањем свог мишљења усмерава стране у даљим преговорима, односно креира текст тарифе сходно начелу правичности и равномерне заштите интереса носилаца права и корисника интерпретација забележених на издатим фонограмима.

Најзад, значајна новина, посебно са аспекта корисника, односи се на обавезност преговора о висини накнаде, односно тарифи између организација за колективно остваривање права и индивидуалних, или удружења корисника. За разлику од претходно важећег законског решења по коме је колективна организација једнострано утврђивала висину накнада, тарифа се сходно позитивним прописима доноси споразумом између организације за колективно остваривање права и репрезентативног удружења корисника, након спроведених преговора. *Contractus ex conventione legem accipiunt, et consensus tollit errorem.*⁵⁵

Sanja GRAIĆ-STEPANOVIĆ, PhD

Associate Profesor, University of Belgrade Faculty for Political Science

INTERPRETER COMPENSATION ON THE BASIS OF SECONDARY USAGE OF PHONOGRAM ON WHICH INTERPRETATION WAS RECORDED

Summary

Compensation is collected on the basis of secondary usage of phonogram on which interpretation was recorded and it has two characteristics: in regard

---

55 Сагласност воља уговорних страна даје уговору снагу закона, и отклања неспоразуме (Sec. Ulpianus – D. 50,16,19; 2,1,15).

to determination of its value, it has to be just, both towards users and holders of rights; in regard to collection from the users, it is united. Holders of the rights realize their right to compensation exclusively through organisations for collective management of this subjective right.

Taking for a starting point existence of three essential moments of realization of right to compensation of interpreters on one hand, and of phonogram producer, on the other: determination of compensation amount, its collection from users and apportionment to right holders, implementation of regulatory model in domestic law could go in the direction of higher or lower independence and flexibility of collective organizations in domain of regulation of mutual relationships and regulations of relationships with users.

The first model assumes: in the first step, agreed acting of organizations, which collectively realize the rights of these two categories of right holders in the phase of determination of draft of tariff, which is then being agreed upon by users and as proposal it is sent to Committee for opinion; giving an authorization to realize collection of compensation from user to one out of two organizations, i.e. interpreters or phonogram producers, along with obligation that portion of collected revenues, as a rule of thumb, a half of them, and after deduction of real costs, hands over to another organization; finally, in the phase of appropriation, each organization would act independently.

According to the second model, organizations for collective realization of both interpreters' rights and phonogram producers' rights may enter into agreement about business cooperation, which, as its subject, would have joint acting towards users in all three phases of realization of the right to compensation: first of all, determination of the same, in the form of common tariff, then conclusion of agreement and collection from users and at the last phase of appropriation.

Key words: *interpreter compensation, united tariff, the user of interpretation, organization for collective realization of the interpreter's rights.*